

Institute și societăți de asigurare din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Rolul lor în promovarea asociaționismului și spiritului de solidaritate¹

Iosif Marin BALOG,
Anișoara BALOG

După revoluția de la 1818-1849, în condițiile noilor împrejurări deschise de regimul politic neoabsolutist asistăm și în societatea transilvană la articularea unui discurs despre modernizare, discurs care a angrenat treptat întreaga elită transilvană indiferent de etnie, confesiune sau poziție socială și care a adus în dezbatere cele mai stringente probleme. Dacă atitudinea rigidă și conservatoare a regimului politic nu a îngăduit forme de manifestare și exprimare politică, a încurajat în schimb, acțiunea pe tărâm economic. Pe fondul acestei efervescențe care în condițiile reformelor economice cu caracter liberal a angrenat toate națiunile și categoriile sociale de pe cuprinsul întregului Imperiu, asistăm la conturarea unor intense dezbateri pe probleme economice și sociale. Aceste dezbateri i-au caracterizat atât pe români cât și pe maghiari și sași. Lăsând la o parte dezbaterile politice despre modernizare care deși la început în anii neoabsolutismului a fost fragilă, dar a căpătat consistență în epoca liberală și apoi dualistă, ne vom ocupa de o altă latură a discursului, cea promovată de acele instituții pe care azi le-am numi într-un sens cu totul larg „societate civilă” Promotorii acestui discurs provin din medii diferite și reprezintă instituții diferite: biserică școală, instituții și asociații economice, presă și publicistică în general. Opiniile lor exprimate în diferite circumstanțe, dar mai ales pe cale publicistică, unele extrem de elaborate, altele mai generale conturează un adevărat discurs care pune în lumină dimensiunea unei realități a vremii, a unei lumi aflată într-un proces de transformare, așa cu era ea percepută cu un veac și jumătate în urmă. Mai mult sau mai puțin pragmatic, uneori teoretic, alteori lipsit de teoretizări, dar ancorat în realitatea imediată, discursul relevă starea de fapt a societății ardelenice, cât și orizonturile sale de așteptare în domeniul vieții materiale care devenise o latură importantă a existenței umane în noile împrejurări.

Cum afirmam în alt context, revoluția a subminat multe iluzii, a rezolvat puține probleme economice, dar a deschis calea pentru posibila lor soluționare și a oferit temei pentru numeroase speranțe. Ideile post-revoluționare despre modernizare au dobândit mai multă coerență și pragmatism, având ca suport ideologic un liberalism de sorginte iluministă, militant și mobilizator.

Discursul economic al epocii a înțeles și a situat la locul convenit rolul laturii materiale a societății în lumea modernă strâns legată de valorizarea rolului științei și tehnicii moderne sau a „cuceririlor veacului”, cum erau cunoscute în limbajul epocii. În viziunea celor ce l-au promovat, acestea erau temeiurile principale pe care trebuiau să se bazeze eforturile de modernizare în condițiile apariției unei concurențe din ce în ce mai acerbe pe care societatea capitalistă o pune la loc de primă mărime.

În cazul românilor toate vocile din epocă au recunoscut că situația acestora din punct de vedere social politic reprezenta un handicap greu surmontabil și că era nevoie de articularea unor mecanisme instituționale prin care aceștia să își facă cunoscute aspirațiile și așteptările de la societatea modernă și fără îndoială, să se afirme ca forță economică prin îmbunătățirea situației materiale a poporului și a creării unei elite necesară oricărei acțiuni eficiente pe tărâm politic sau cultural.

Mai ales după 1867 asistăm la o tendință de autonomizare a societății în raport cu statul, sesizabilă la diverse niveluri, între care cel cultural și cel economic au fost evidente din rațiuni ce au ținut în primul rând de politica practică a acestuia față de naționalități (deși din punct de vedere formal principiile legii naționalităților din 1868 erau generoase și liberale).

1 Studiul a fost prezentat într-o primă formă la Sesiunea de comunicări științifice organizată de Complexul Muzeal Bistrița și Consiliul județean Bistrița, 28-29 noiembrie 2009, intitulată *Asociaționismul transilvan în secolele XIX-XX*.